

MARMARA ÜNİVERSİTESİ MARMARA UNIVERSITY
ULUSLARARASI İLİŞKİLER RESEARCH CENTER FOR
ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ INTERNATIONAL RELATIONS

MURCIR Analiz

ABD'nin Karadeniz Stratejisinde Romanya Unsuru

“Ukrayna Savaşı'nın başlamasından itibaren Karadeniz yalnızca Rusya ve Batı'nın birbirlerini sınırlandırma stratejisinin sahası değil, aynı zamanda bir savaş alanı. Dolayısıyla seyrüsefer güvenliğinin riske girmesinden başlayarak savaşın çeşitli el yükseltme araçları üzerinden bölgesel nitelik kazanması ile ilgili riskler var. Bu riskli ortamda, savaşan taraflar arasında işleyen işbirliği mekanizmaları da sona ermişken, bölgede ABD'nin bayrak gösterme hamleleri caydırıcılığa hizmet ettiği kadar tırmandırmaya da hizmet edebilir.”

Vişne KORKMAZ

2024 ilkbaharında Romanya üzerinden ABD'nin Karadeniz stratejisi yeniden konuşulmaya başlandı. Yoğun gündemin içerisinde bu mevzunun yer bulmasının en önemli nedeni Romanya-Köstence'de Romanya Hava Kuvvetlerine ait 57. askeri hava üssünün (Kogalniceanu) genişletilerek NATO'nun Avrupa'daki en büyük üssü haline getirilmesi ile ilgili çalışmaların başlaması. Aslında bu üs, Romanya-ABD ilişkileri açısından yeni ismi duyulmuş bir üs değil. Bir zamanlar ABD ve Avrupa'nın lokomotif ülkeleri ABD'nin tek taraflı müdahaleleri, örneğin Irak işgali konusunda görüş ayrılıkları yaşarken Romanya, Yeni Avrupa tanımlamasının bir temsilcisi olarak Washington'u destekliyor ve söz konusu üs de ABD liderliğindeki uluslararası koalisyon tarafından kullanılıyordu. 2006 senesinde iki taraf arasında Amerikan askerinin Romanya topraklarına konuşlanmasına imkân veren anlaşma imzalandığında Washington doğal olarak Kogalniceanu'yu seçti ve o gün için 35 milyon dolarlık bir yatırımın kapısını açtı. O dönemde ABD, Avrupa hava savunmasının nasıl dizayn edilmesi gerektiği ile ilgili deneyler yapıyordu. Sonuçta hava savunma sistemleri ile ilgili tartışmalar, füze savunma sisteminin NATO bünyesi altına taşınması ile sona erdi. ABD, Romanya'da inşa ettiği Deveselu üssünde füze savunma sisteminin bir ayağını yerleştirdi. O dönemde füze kalkanı için temel mesele Rusya'dan çok İran olarak zikredilmişti. Niyet Rusya'yı sıkıştırmak olsa da İran'ı sıkıştırmak olsa da NATO/ABD/Batı, bugün için çok daha büyük risk içeren füze sistemlerindeki gelişmeleri dikkate almak ve hava savunma sistemlerine yatırım yapmak ihtiyacındaydı.

Kırım'ın ilhakından sonra Romanya, ABD'nin Ukrayna ve Karadeniz politikasını en çok destekleyen, ABD gibi "Rusya tehdidi" referansını Avrupa güvenliği çerçevesinde en çok kullanan aktörlerden biriydi. Dolayısıyla Donald Trump'ın Avrupalıları NATO bütçesine yeterli katkıda bulunmadığı için azarladığı günlerde Romanya %2'lik savunma harcaması gerekliliğini yerine getirerek ve ABD ile savunma bağlarını üs ve savunma teknolojisi transferi üzerinden güçlendirerek Washington'un Avrupa güvenliği için çizdiği çizgiyi takip edeceğini göstermişti. 2017'de Kogalniceanu'nun genişletilmesi için ABD ve Romanya anlayış birliğine varmış görüldü. Genişletmenin temel motivasyonu Rusya'nın iddialı ya da yarı-revizyonist adımlarına karşı caydırıcılığı güçlendirmek ve bu arada da NATO üyelerinin savunma kabiliyetlerini iyileştirmektir. Zaten 2022 Ukrayna Savaşı'nın başlaması ile NATO Mukabele Kuvveti'nin çok uluslu unsurları Romanya'ya kaydırılmış, burada bulunan muharebe grupları güçlendirilmişti. Kısaca Romanya NATO'nun Doğu Kanadının bir aktörü olarak ABD ve NATO stratejilerinde buraya yönelik Rusya'dan ve başka yerlerden gelen tehditlerin caydırılacağı, rakiplerin (burada özellikle Rusya'yı kastediyoruz) Karadeniz'deki kontrol alanına karşı A2/AD'nin kurulacağı önemli bir saha olmuştu. ABD'nin, Romanya gibi NATO ülkelerine yatırım yaparken zorlanmamasının temel nedeni de budur. Sonuçta NATO stratejileri ABD stratejileri ile uyumlu ve NATO üyesi ülkelerin kendilerine yapılmış yatırımı ABD ve NATO uyumundan bağımsız olarak kullanmaları son derece zor. Stratejik özerkliğini güçlendirmeye çalışan NATO üyeleri olsa da 1997'den itibaren Romanya-ABD ilişkilerinin dinamiği özerklik için kapasite inşası fikrinden çok uzakta takip (bandwagoning) içerisinde kapasite inşasına dayanıyor.

Romanya Neden NATO/ABD Yatırımının Adreslerinden Biridir?

Anlaşıldığı üzere Romanya açısından Washington'un stratejik gündemini takip etme davranışı yeni değil ve Mihail Kogalniceanu üssü de bu tür bir güçlüyü/lideri takip etme davranışından beklenen faydanın somutlaşması adına bir örnek. Romanya üssün, doğal olarak Romanya'nın caydırıcılığına katkıda bulunacağını umuyor. Gerçekten de üssün genişletilmesi ve modernleştirilmesi tamamlandığında 10 bine yakın NATO askerinin ikamet edeceği bir adres olacak. Üssün altyapısının F-35 benzeri kabiliyetlerin kullanımına uygun hale getirilmesi amaçlanıyor. NATO'nun Madrid ve Vilnius Zirvelerinde, İttifak'ın caydırıcılık, genişleme ve kuvvet artırımını aynı anda yapabileceği mesajı çıkmıştı. Bu mesaja paralel olarak NATO caydırıcılığının hızla intikal ve konuşlanmayı gerçekleştirecek, lojistik problemi olmayan alt-bölgelerde koordine edilmiş bir tür acil müdahale yapılanması ile güçlendirilmesinin hedeflendiği kamuoyu ile paylaşılmıştı. Hatırlanacaktır, NATO, bu tür bir koordinasyon için üç bölgede kuvvet yapılanması ön görüyordu. Güney olarak adlandırılan alan Karadeniz'den Akdeniz'e kadar olan bölgeyi tanımlamak için kullanılıyor. Bu açıdan bakıldığında her ne kadar Romanya, bu büyük üssün ve planlanan kuvvet konuşlanmasının temsil ettiği şekilde, Güneydoğu Avrupa güvenliğinin merkezi olmayı arzu etse de stratejik açıdan bu bölgede yer alan diğer NATO ülke ve üslerinden bağımsız bir değer kazanmıyor. Bu çerçevede Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye'deki NATO varlığı ve ABD/NATO üsleri beraber, bir arada çalışabilir tutuldukça ancak güçlü bir bölgesel caydırıcı kabiliyeti işaret ediyor. Bu noktada

caydırıcılık güçlü olmalı ki, takip davranışının getirdiği hedef olma riskini nötralize etsin, yani Romanya, Yunanistan gibi özellikle teknoloji transferi, silah ve savunma sistemi edinimi gibi konularda ABD/Batı-Rusya arasında yaşanan rekabetten faydalanan takipçi ülkelerin karşı karşıya kaldığı risk makul seviyede tutulabilsin. Buradan da anlıyoruz ki Romanya için mesele-son derece önemli olmasına rağmen- sadece caydırıcılık ile ilgili değil, aynı zamanda bu davranış ile yani ABD'nin Karadeniz stratejisini destekleyerek Romanya askeri kabiliyet inşasını hızlı ve nispeten daha az siyasi maliyetle karşı karşıya kalarak tamamlamak istiyor.

Bu Yatırım Karadeniz Sahasında Ne Anlam İfade Etmektedir?

Bu noktaya kadar üzerinde durduğumuz hususlar, NATO'nun tüm üyeleri 2014 Galler Zirvesinden itibaren NATO konvansiyonel caydırıcılığının güçlendirilmesi konusunda hem fikir olduğundan belli bir mantığa oturuyor. Keza, ABD'nin NATO caydırıcılığına yatırım yaparken kendisini takip eden NATO üyelerinin kapasite inşasına yatırım yapması, Washington adına bir cebinden aldığını diğer cebine koymak gibi olduğundan Washington adına faydayı ve kontrolü önceleyen bir mantığa oturuyor. Ayrıca Washington'un kendini takip edenleri bir nevi ödüllendirmesi (takip davranışının temel motivasyonu) hem Trans-Atlantik politikalarının hem Avrupa güvenlik politikalarının yeniden şekillendiği bir dönemde müttefiklere verilmiş bir mesaj niteliğinde. Ancak tüm bu hususların dayandığı temelleri, bu arada ABD'nin Romanya'ya yaptığı yatırımı, karmaşıklaştıran bir husus var; o da ABD-Romanya güvenlik ilişkilerinin doğrudan Karadeniz bölge güvenliği ile olan ilişkisi. Başta da bahsettik, ABD'nin NATO caydırıcılığı ve savunma kapasitelerine yaptığı yatırımın NATO'nun yeni Stratejik Kavram belgesinde de açıkça kabul edildiği üzere bir amacı var: Rusya'yı sınırlandırmak.

2008'deki 6 Gün savaşından itibaren Moskova'nın Karadeniz'de başarıyla uyguladığı iddialı güç politikası (Karadeniz Donanması'nın modernizasyonu, Gürcistan'ın sahil hattının müdahale sonucu kısıtlanması, Kırım'ın ilhaki, Donetsk'te yapılan referandum, Ukrayna'ya askeri müdahale, Kerch Boğazı ve Azak Denizi'nin kontrolü vb), Rusya için bu bölgede ve bu bölgenin ötesinde alan kapatma stratejisi izleyebilmesi için temel teşkil etti. Bu yüzden Washington, Karadeniz'de varlık gösterme politikasını Rusya'nın Karadeniz'de alan kontrolünü sınırlandırmak üzerine bina etti. Karadeniz'e kıyıdaş olmadığı için de Rus A2/AD alanlarına karşı, NATO/NATO üyelerinin A2/AD alanlarını genişletmeyi/güçlendirmeyi, bu sırada da kendi varlığını inşa edilmesine katkıda bulunduğu bu alanlar üzerinden göstermeyi amaçladı.

Aslında NATO'nun, Rusya'nın sınırlandırılması çerçevesinde, baştan itibaren çeşitli avantajları (örneğin NATO üyesi Türkiye'nin Boğazlarda kontrolü) olduğu bir gerçektir. Ukrayna, Gürcistan, Moldova gibi ülkelerin Batı güvenlik kurumlarının parçası olma olasılığının dillendirildiği de düşünülürse ABD'nin Karadeniz'deki NATO A2/AD stratejisi Rusya'yı provoke edebilecek unsurları da içeriyor. Bu mevzu yani sınırlandırma çabasının provokatif unsurlarının Moskova'yı daha saldırgan bir tutuma itip itmediği Ukrayna Savaşı başladığı zaman çok tartışıldı. Bu yazımızda temel amacımız tekrar bu savlara dönüp, kim haklı, kim haksız diye tartışmak değil. Amacımız şu gerçeğin altını çizmek, Ukrayna Savaşı'nın başlamasından itibaren Karadeniz yalnızca Rusya ve Batı'nın birbirlerini sınırlandırma stratejisinin sahası değil, aynı zamanda bir

savaş alanı. Dolayısıyla seyrüsefer güvenliğinin riske girmesinden başlayarak savaşın çeşitli el yükseltme araçları üzerinden bölgesel nitelik kazanması ile ilgili riskler var. Bu riskli ortamda, savaşan taraflar arasında işleyen işbirliği mekanizmaları da sona ermişken, bölgede ABD'nin bayrak gösterme hamleleri caydırıcılığa hizmet ettiği kadar tırmandırmaya da hizmet edebilir. Bu noktada Karadeniz'e kıyıdaş NATO üyeleri arasında donanma kabiliyetleri açısından önde gelen Türkiye'nin Karadeniz güvenliğini kıyıdaş ülkelerin sorumluluğu içerisinde tanımlama çabası, Ankara'nın Romanya ve Bulgaristan ile geliştirdiği ilişkilerde bölgeselliğin altını çizme çabası hatırlanmalı. Ankara, NATO'nun da gündeminde olan mayın temizleme meselesini bu yüzden üçlü (Türkiye, Romanya, Bulgaristan) bir mutabakat çerçevesinde halletmeyi tercih etti (Ocak 2024). Ankara'nın temel çekincesinin Karadeniz'in büyük güçler arası mücadelede bölge devletlerinin hareket sahasını kısıtlayacak şekilde kutuplaşması ve bu kutuplaşma ortamında Ukrayna Savaşında kimi zaman çok kontrollü yapıldığı izlenimi vermeyen el yükseltme hamlelerinin bölgede çatışma alanını genişletmesi.

Caydırıcılık ve Tırmandırma Mantığı Dışında Meseleyi Karmaşıklaştıran Diğer Unsurlar Nelerdir?

Türkiye'nin Karadeniz politikasındaki bölgesel (işbirlikçi) güvenlik vurgusu, Ukrayna Savaşı'na rağmen ve Türkiye NATO'nun caydırıcılığın güçlenmesiyle ilgili temel politikalarını benimsemiş olmasına rağmen devam ediyor. Bu vurgu, Ankara'nın Ukrayna-Rusya arasında gerilimi yatıştırmak ile ilgili girişimlerinin temel motivasyonu olmayı sürdürüyor. Bu noktada ABD'nin NATO'nun yeni tanımlanmış Güney bölgesi için caydırıcılık ve savunma kabiliyetlerine yaptığı yatırım üzerinden bayrak gösterme siyasetini karmaşıklaştıran bir diğer unsuru fark ediyoruz. Karadeniz'deki tüm NATO üyeleri ABD'yi takip davranışı geliştirmiyor, bölgesel stratejileri de takipten fayda sağlamanın ötesinde bazı motivasyonlara sahip. Örneğin Türkiye, NATO sorumluluklarına paralel olarak stratejik özerklik arayışında olan bir aktör, aynı zamanda da NATO caydırıcılığının güney alanı için kilit ülke. Yani ABD, kendi stratejik önceliklerini takip eden Romanya, Yunanistan ve belki Bulgaristan'a teknoloji aktarımı/satışını düşünürken Türkiye'yi, stratejik otonomi fikrine rağmen, Ukrayna Savaşı uzarken kenarda bırakamaz. Son dönemde Türkiye ve Batı başkentleri arasında yakınlaşma sinyalleri de bu çerçevede ortaya çıkmış görünüyor.

Bu arada ABD'nin takibi ödüllendirme konusunda takipçi aktörün bağımsız gündemine dikkat edip etmeyeceği sorusu da akıllarda. Romanya söz konusu olduğunda, Bükreş'in kabiliyet inşası dışında kendi etki alanını genişletmek ile ilgili bağımsız bir gündeminin olduğu biliniyor. Hatırlanacaktır, 2018'de Romanya parlamentosu Moldova ile birleşmek konusunda bir niyet mektubu yayınladı. Moldova, bir zamanların Ukraynası gibi, Rusya ve Batı meyilli siyasal tercihler arasında bölünmüş bir görüntü çiziyor. Rusya'ya olan bağımlılık, dış borç meselesi Moldova siyasi otoritelerini Rusya yanlısı ya da Batı/Avrupa yanlısı radikal seçimler yapmaya zorlayabilir. Bu ortamda Romanya 2018'den itibaren birleşme fikrini dillendiriyor. Bu fikir Bükreş'in kendi tarihsel okumasının bir parçası ama Bükreş ABD'yi takip ederken Batı başkentlerinden ve Washington'dan da bu konuda destek almayı beklediğini hissettiriyor. Kişisel fikrim Ukrayna Savaşının kimsenin tam kaybetmediği- tam kazanmadığı bir çözümsüzlük

üzerinden uzayacağı ve gri alanlar olarak tanımlanan Moldova'nın da dahil olduğu tampon bölgelerin anlamını kaybedeceği. Fakat bu noktada krizlerin ABD için doğru zamanda çıkacağı ya da Washington'un Rusya'yı sınırlama eyleminden bağımsız görüneceği garantisi yok.

Yazar Hakkında

Vişne Korkmaz, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler profesörüdür. Kendisi aynı zamanda Milli Savunma Akademisi'nde güvenlik, strateji ve bölgesel askeri konularda dersler vermektedir. Prof. Dr. Korkmaz'ın ilgi alanları bölgesel güvenlik çalışmalarıdır. Bu doğrultuda Avrupa, Karadeniz, Akdeniz ve Ortadoğu güvenliği ile ilgili uluslararası ve ulusal düzeyde çok sayıda kitap bölümü, makale ve tebliğ kaleme almıştır. Ayrıca Korkmaz, bölgesel güvenlik ekseninde Türk dış politikası da çalışmaktadır. Dr. Korkmaz, ilgili konularda ulusal ve uluslararası basına davet üzerine görüş bildirmekte ve düzenli olarak ulusal bir gazete olan Yeni Birlik gazetesinde dış politika üzerine haftalık köşe yazıları kaleme almaktadır. Korkmaz, US Exchange Alumni'dir, ASMEA (The Association for the Study of Middle East and Africa) ve MPSA (Midwest Political Science Association) üyesidir.

*Yazıda yer alan fikirler yazarına/yazarlarına aittir ve MURCIR 'ın yayın politikasını yansıtmayabilir.

